

EDDA

MŁODSZA PROZAICZNA

Armoryka

NOWA EDDA
czyli
EDDA MŁODSZA

NOWA EDDA
czyli
EDDA MŁODSZA
albo
PROZAICZNA

w przekładzie Joachima Lelewela

Wstęp historyczny Andrzeja Sarwy

Armoryka
SANDOMIERZ

Redaktor: Marta Sarwa
Projekt okładki: Juliusz Susak

Na pierwszej stronie okładki: *Frigg spinning the clouds* (licencja *public domain*), źródło Internet: <http://en.wikipedia.org/wiki/Frigg>

Na czwartej stronie okładki: *Oden (Odyn)* (licencja *public domain*), źródło Internet: wikipedia.org/wiki/Oden.

Tekst *Eddy prozaicznej* wydano na podstawie edycji: Joachim Lelewel, *Edda: to jest Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców*, Wilno 1828.

Pisownię uwspółcześiono w niewielkim zakresie.

Autorem ilustracji na stronach 67-94 jest Frederik Sanders (1983) (licencja *public domain*), źródło: runeberg.org/eddan

© Copyright by Wydawnictwo Armoryka 2006, 2007

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
tel (0-15) 833 21 41
e-mail: mandrago@vip.interia.pl
<http://www.mandrago.vip.interia.pl/>

Druk: Drukarnia Diecezjalna Sandomierz
ul. Żeromskiego 4
27-600 Sandomierz

ISBN 978-83-60276-25-9

*Zakłosa się
zboża na nieobsianych polach,
zniknie bezprawie,
Baldr powróci,
żyć będzie wraz z Hödem
w Walhali,
w pomieszkaniu bogów –
dość wam tego?*

Edda Starsza, 60

SNORRA-EDDA, PRÓSAEDDA
czyli
EDDA SNORRI STURLUSONA
EDDA PROZAICZNA

Najdalej na północ wysunięty skrawek Europy, wyspa lodowców i wulkanów, starożytna Ulthima Thule – Islandia, czyli dosłownie Ziemia Lodu, przeciętnemu człowiekowi mimowolnie kojarzy się z tajemniczym światem starogermańskich bogów i bohaterów. A to za sprawą dwu wybitnych dzieł literatury średniowiecznej – *Eddy starszej, poetyckiej* i *Eddy młodszej, prozaicznej*, na kartach których opisano świat, który już dawno pogrążył się w mroku pradawności, ale jednak – dzięki owym księgom – nie został zapomniany.

Islandia została zasiedlona bardzo późno. Dopiero w VII wieku zaczynają na nią przybywać pierwsi osadnicy, mnisi chrześcijańscy z Irlandii. Zamieszkują oni w tym spokojnym, oddalonym od zgiełku i problemów doczesności ustroniu, aby nie zaprzatając sobie głów żadnymi światowymi sprawami, móc lepiej służyć Bogu. I przez około dwa stulecia żyje się im na Islandii spokoj-

nie i zapewne – wedle średniowiecznych standardów – wygodnie.

Wiek IX, a właściwie jego druga połowa, sprowadzają na wyspę norweskich wikingów, którym w ojczyźnie pod rządami króla Haralda Pięknowłosego¹ nie zawsze żyje się bezpiecznie. Wikingowie wypierają mnichów – dla tych dwu grup narodowościowych i religijnych za ciasno jest na tej ziemi. I – paradoksalnie, wyspa która została skolonizowana przez chrześcijan staje się na nowo pogańska i jest tą ostoją pogaństwa jeszcze długie lata.

Islandia od tej pory na stałe już wypada ze strefy wpływów irlandzkich, a zostaje wpisana w strefę wpływów skandynawskich. I taki stan rzeczy trwa do dziś. A chociaż sama wyspa znajduje się z daleka od Skandynawii, to właśnie tutaj rodzi się skandynawska literatura.

Literatura owa powstała w języku islandzkim, który wyodrębnił się z jednego z dawnych narzeczy norweskich. Bardzo interesujące i godne podkreślenia jest to, iż literacki język islandzki – podobnie jak i pismo oparte na alfabecie łacińskim – powstał bardzo wcześnie, bo już w wieku XII/XIII. I co nie mniej ciekawe – od tamtej pory, po dziś dzień, nie uległ żadnym zasadniczym zmianom i przeobrażeniom, dlatego współcześni mieszkańcy Ziemi Lodu nie mają najmniejszego problemu ze zrozumieniem swojej średniowiecznej narodowej literatury.

---

¹ Harald I Harfagre (855-933).

Pierwszym i najstarszym dziełem tej ostatniej jest *Edda starsza*, zwana także *Eddą poetycką*. Jej powstanie datuje się na okres między rokiem 900 a 1050 i uważa, że nie wyszła spod pióra jednego autora, lecz stanowi zbiór utworów różnych poetów. Średniowieczny manuskrypt tej *Eddy* odnaleziono bardzo późno, bo dopiero w XVII wieku. Trafił on około 1640 roku w ręce biskupa Brynjolfura Sveinssona, który podarował go królowi Danii.

Następnym dziełem jest nosząca islandzki tytuł *SNORRA-EDDA, PRÓSAEDDA* czyli *Edda Snorriego*, *Edda prozaiczna* autorstwa islandzkiego poety i historyka Snorriego Sturlusona (1179-1241). Ta *Edda* jest jakby podręcznikiem dla poetów, w której autor wielokrotnie cytuje obszernie fragmenty *Eddy poetyckiej, starszej*. To właśnie dzięki Snorriemu Sturlusonowi zachowała się pamięć o tej ostatniej.

Uważa się, że *Edda* Snorriego została napisana między rokiem 1215 a 1223. Składa się ona z trzech części: pierwsza z nich nosi tytuł *Gylfaginning*. Jest - to mitologia nordycka, druga – zawiera objaśnienia obrazów poetyckich, ułożone w formie pytań i odpowiedzi. Wreszcie na koniec część trzecia, która stanowi zbiór reguł poetyckich. Najstarszy rękopis dzieła Snorriego, noszący tytuł *Bók thessi heitir Edda*, przechowywany jest w bibliotece w Uppsali, w Szwecji.

Na koniec kilka słów na temat postaci autora *Eddy* prozaicznej. Snorri Sturluson urodził się w roku 1179, zmarł zaś dnia 23 września 1241. Od roku 1206 mieszkał w Rey-

kholt. Był nie tylko poetą, historykiem, ale i politykiem. Działał czynnie w islandzkim Althingu – parlamencie, któremu nawet dwukrotnie przewodniczył. W roku 1218 poparł norweskiego króla Haakona IV Starego², który chciał Islandię podporządkować swemu berłu. Niestety - Snorri później zmienił zdanie i ostatecznie opowiedział się przeciw władcy. Ten ostatni, w odwecie, kazał go zamordować. Stało się to 23 września 1241 w domu poety w Reykholt.

W niniejszej książce zaprezentowany został niekompletny przekład *Eddy młodszej* autorstwa Joachima Lelewela, stanowiący drugą część dzieła: *Edda: to jest Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców / starą semundińską w wielkiej części tłóm., nową Snorrona skrócił Joachim Lelewel, Wilno 1828.*

Andrzej Sarwa

---

² Hakon IV Hakonsson (1217 – 1263).

WSTĘP TŁUMACZA

Późniejsza, czyli druga, czyli nowa Edda, prozaiczną czyli snorronową zwana, napisana jest w wieku XIII, koło r. 1215 przez znamienitego Islandczyka Snorrona, w zamieszkach domowych roku 1241 zabitego. Zbierał on i pisał tę Eddę dla wygody poetów, ażeby mieli pod ręką zgromadzone starożytności, które im już w owe wieki do poezji coraz mniej potrzebnymi się stawały, które więc stawały się starożytnościami i przedmiotem uczonej ciekawości. Pierwsza część tej Eddy obejmuje DÄMESAGI czyli mythologiczne powieści, w niej *Gylfe ginning* składa się z rozmów *omamionego Gylfa z Odinem*, który z nim w troistej, Hara, Jafnhara i Trediego postaci, rozmawiając, naucza go w 49. (albo 33) powieściach, o stworzeniu świata, i rzeczy, o dziełach i rodzie bogów, oraz o końcu wszystkiego. Odwołują się te powieści, do Woluspy, Wafthuidnismal, Grimismal, Hindluliod. - W drugiej części tych *dämesagów*, Braga rädr to jest w Braga opowiadaniach, w trzynastu (od 50 do 62-giej) powieściach, jest kilka szczególnych

anegdot o bogach, które się do żadnych dawnych śpiewaków nie odwołują i wcale ich po imieniu nie przytaczają. Oprócz tych, więcej jest powieści o rycerzach, z przymieszaniem mythów, które jako historyczne, choć w fikcje uwikłane i fikcjami upstrzone, nie są już tak dalece rzeczywistym mythologicznym przedmiotem. - Drugi oddział Eddy KENNINGARA stanowi. jest to skarbnica poezji, czyli słownik poetycki, w którym znajdują się poetyckie termina, synonimy nazwisk tak bogów, jak różnych rzeczy, oraz różne wiadomości mythologiczne powtarzane i notowane. - Naostatek trzeci oddział jest: LIODSGREIMIR czyli SKALLDA, zawiera, ogólne poezji prawidła, licencje poetyckie, wady wierszowania. - To obejmuje Edda nowa, czyli Edda Snorrona.

Joachim Lelewel

DÄMESAGÓW CZĘŚĆ PIERWSZA.

G Y L F E – G I N N I N G.

Gylfaomamienie.

Dämesaga 1.³

Gylf król Szwedzki, za wesołe śpiewanie, podarował pewnej podróżnej niewieście, tyle w swym państwie ziemi, ile przez noc i dzień czterech wołów w koło oborać zdoła. Ta kobieta była to Geffiona z Asów. Z północnego kraju olbrzymów idąc, wzięła cztery woły; jej synowie z olbrzymów, założyli do pługa, który szedł tak szeroko i głęboko rozwałił ziemię, że w skibę, wpadło morze i niemalą część ziemi porywając, od lądu oderwało. Gdy się w swej ziemi Geffiona umocowała, nadała jej nazwisko Selund (morska ziemia).

Dämesaga 2. (1)⁴

Gylf dawny król Szwecji, mądry i doświadczony, długo się w Asach rozpatrywał. W niepewności czy szczęście jego z własnych wynika zabiegów, czy z mocy bogów, przedsięwziął podróż do Asgard (Asów grodu). Lubo się za starca Ganglera (wędownika) udał, wszelako Asy więcej od niego wiedzący, znali go nim jeszcze do nich przybył, wprawili go w omamienie. Postrzegł tedy niezmierny okiem gmach, złotymi dachówkami pokryty. Na wstępie

---

³ Damesaga, odpowiada temu co u starożytnych znaczyły mythy. Nie jest to bajka, jest pewny rodzaj powieści o bogach i ich sprawach.

⁴ Przy damesagach, w nawiasach zamieszczone liczby, wskazują podział Eddy na powieści jakiego użył Mallet, w którym jest mniejsza liczba powieści oznaczona.

postrzegł człowieka, który naprzemian podrzucał pałasze i łapał je, temu opowiedział swoje imię Ganglera z Refel-Stigum przybywającego, i żądał noclegu. Wpuszczony, postrzegł się w nieprzejranej przestrzeni, tłumy ludu kupami, to grali, to pili, to z sobą się bili, a na trzech tronach jeden nad drugim siedzieli król Har (dostojny, wyniosły), Jafnhar (równy w dostojności) i Tridie (trzeci). Har zapytał Ganglera, po co przybył? I kazał mu jedzenie i napój jak wszystkim w Wallhali (w walce poległych mieszkaniu) przynieść. Gylf zawsze pod imieniem Ganglera oświadczył, że szuka mądrego do rozmowy, zaczyn między Ganglerem a trzema: Harem, Jafnharem i Tride rozpoczęła się rozmowa, w której Gylf słyszał to co następuje.

Dämesaga 3.

Najdawniejszym bogiem jest Alfader (powszechny ojciec). W dawnym Asgard ma dwanaście imion: Alfader albo Aldfader, Herran czyli Herjan (niszczyciel), Hnikar czyli Nikar (zwycięzca), Nikur czyli Hnikudur (duch wody), Fiolner (wielce doświadczony), Ome, Biflide (bystry), Widrer (zwycięzca), Swidrer, Swidor (pałacy), Jälkur. Ten bóg żył po wszystkie czasy i władał swem państwem. Rządzi wszystkim, wielkim i małym, wysokim i niskim. Stworzył Niebo, Ziemię i Powietrze. A co więcej Ludzi, którym dał duszę nieśmiertelną, która choć się ciało rozsypie, trwa wiecznie, i pójdzie, jeśli człowiek dobrze żył, do Gimle (nieba) czyli Wyngölf (mieszkania przyjaźni);

a jeśli źle do Hel (spodniego mieszkania) a stamtąd do Niflheim (chmurnego świata), nisko w dziewiątym świecie. Nim Bóg niebo i ziemię stworzył, był z samymi tylko Hrymthussami (mrozu olbrzymami).

Dämesaga 4. (2).

Na początku nic nie było, ani morza, ani ziemi, ani nieba, sama tylko Przestrzeń, później był Niflheim, a nieprędko ziemia. Wśród Niflheimu, jest źródło Hwergelmer (kocioł stary), z którego płyną rzeki: Sud (smutek), Gunthra (mnożąca cierpienia), Fion, Fimbul (szumiąca), Thul (mrużąca), Slidur (krewka), Sylgur (pochłonięcie), Ylgur (obrzmiałość), Wyd, Leifthur, przy kratach Helu płynąca, zowie się Gioll (chrapliwa). Przed wszystkim jednakże był Muspelheim (świat ognia), jaśniejący i gorejący, nieprzystępny. Panuje w nim Surtur (czarny) słońce ruchawe iskrzy się na końcu jego miecza, przyjdzie on na końcu wieków wojować z bogi. Rzeki Eliwager, oddalały się od źródeł tak dalece, że trucizna, którą płynęły, krzepła, marzła, i przepaść ze strony północnej lodem wypełniała. Tym sposobem Ginnungagap (przepaść czyli próżna przestrzeń) była w północy lodem i zziębłą mgłą wypełniona, południowa widoczna od błyskawic i jasności z Muspelheimu wypływających. Pośrodku była próżnia i cisza: aż dech czyli wiaterek ciepły ze stron ciepłych owionął lody, i począł je w krople topić. Z tych kropel, mocą tego, który ciepło nasłał, powstał człowiek Ymer (najstarszy, albo, powstanie, niespokojność) (od ol-